

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

FUNDACJA
NAUKA DLA
ŚRODOWISKA

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

CZŁOWIEK - NAJLEPSZA INWESTYCJA

STRATEGIA

WDRAŻANIA PROJEKTU INNOWACYJNEGO

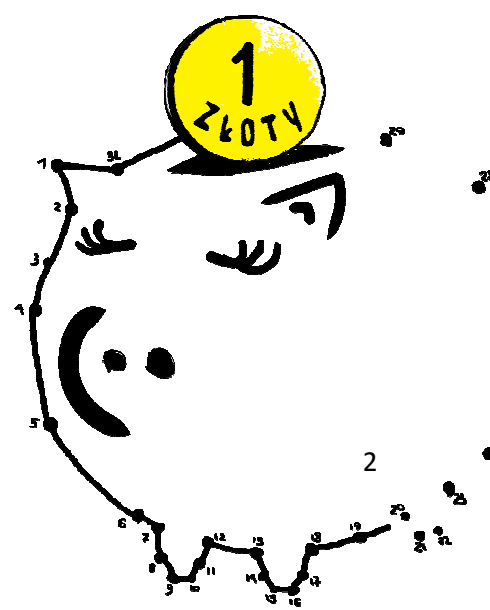
WYBIERZ PRZYSZŁOŚĆ

Tytuł projektu:	<i>Wybierz Przyszłość – innowacyjne narzędzia wspomagające interwencję socjalną</i>
Temat innowacyjny:	<i>Poszukiwanie metod wczesnej interwencji socjalnej i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży</i>
Nazwa projektodawcy:	<i>Fundacja Nauka dla Środowiska z siedzibą w Koszalinie w partnerstwie z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Białogardzie</i>
Numer umowy:	<i>UDA-POKL.07.02.01-32-099/10-00</i>

Koszalin 2011

SPIS TREŚCI

I.	Uzasadnienie	3
II.	Cel wprowadzenia innowacji	6
1.	Cele, wskaźniki ich osiągnięcia i źródła weryfikacji.....	6
2.	Pożądany stan docelowy po wprowadzeniu innowacji	8
III.	Opis innowacji, w tym produktu finalnego	8
1.	Na czym polega innowacja.....	8
2.	Komu służy innowacja, grupy docelowe.....	8
3.	Warunki niezbędne, żeby innowacja „zadziałała”	9
4.	Efekty zastosowania innowacji	9
5.	Elementy składające się na innowację, w tym produkt finalny	9
IV.	Plan działań w procesie testowania produktu finalnego	11
1.	Dobór grup.....	11
2.	Przebieg testowania.....	11
V.	Sposób sprawdzenia, czy innowacja działa	12
VI.	Strategia upowszechniania	15
VII.	Strategia włączania do głównego nurtu polityki	16
VIII.	Kamienie milowe II etapu projektu	18
IX.	Analiza ryzyka	18
X.	Załącznik 1. Opis produktu finalnego projektu innowacyjnego testującego	21

I. Uzasadnienie

Projekt innowacyjny finansowany w ramach Priorytetu VII Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki „Wybierz Przyszłość – innowacyjne narzędzia wspomagające interwencję socjalną” jest realizowany na terenie powiatu białogardzkiego przez Fundację Nauka dla Środowiska w partnerstwie z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Białogardzie. Projekt odpowiada na brak spójnych narzędzi edukacji społeczno-finansowej dedykowanych dla systemu polityki społecznej. Proponuje on nowy model kompleksowych działań wobec osób zagrożonych wykluczeniem, wdrażanych od najmłodszych lat do usamodzielniania, czyli w okresie kształtowania świadomości i nawyków finansowych.

Edukacja społeczno - finansowa oznacza proces upowszechniania wiedzy wraz z kształceniem umiejętności w zakresie zarządzania finansami osobistymi oraz finansami gospodarstw domowych z uwzględnieniem właściwych postaw społecznych¹.

Według badań Fundacji Kronenberga² większość Polaków ocenia swoją wiedzę na tematy finansowe jako małą (62% Polaków). Gorszą wiedzę na tematy finansowe mają osoby o niższych dochodach i gorzej wykształcone. Jak pokazują badania Fundacji Robinson Crusoe pt.: *Potrzeby w usamodzielnieniu wychowanków rodzinnych domów dziecka i rodzin zastępczych* z 2007 roku, sytuacja wychowanków domów dziecka i rodzin zastępczych nie sprzyja wykształceniu umiejętności oszczędzania i samodzielnego gospodarowania finansami. Są one w tej grupie cechą rzadko spotykaną, co jest jednym z głównych czynników determinujących niepowodzenia procesu usamodzielniania.

Kształcenie umiejętności samodzielnego postrzegania otoczenia pod kątem oceny społeczno-ekonomicznych korzyści i kosztów oraz uczenie się młodych ludzi dostrzegania dla siebie szans edukacyjnych/życiowych, ich rozpatrywania, zależy głównie od tego jaka jest rodzina³ i co się w niej dzieje oraz od jakości ofert rozwijających człowieka. Patologie, wysoka liczba rozwodów, pogarszająca się sytuacja finansowa gospodarstw domowych przyczyniają się do kryzysu rodziny, która z kolei skutkuje wzrostem liczby dzieci i młodzieży będących pod opieką systemu pomocy społecznej.

Dzieci i młodzież, które w szczególności potrzebują przygotowania do samodzielnego życia - to wychowankowie placówek oświatowo-wychowawczych oraz dzieci przebywające w rodzinach zastępczych. Wychowankowie to przeważnie osoby, które z różnych przyczyn utraciły swój dom rodzinny, a wcześniej najczęściej wychowywały się w rodzinach z pewnymi dysfunkcjami, które nie przekazały im pozytywnych wzorów życia. Placówka oświatowo-wychowawcza ma zatem za zadanie przygotować podopiecznych do życia w rodzinie, nie dysponując jednak naturalnymi możliwościami wchodzenia w role rodzinne.

Dotychczasowy model usamodzielniania się wychowanków pokazuje, że proces ten nie przynosi właściwych efektów. Zapewnienie wychowankowi określonych środków finansowych bez nauczania go, co i jak może z nimi zrobić, jest mało skuteczne. Młode osoby usamodzielniające się wprawdzie uzyskują pomoc od państwa, ale jest to bardziej działanie doraźne, niż rzeczywista pomoc mająca przynieść długotrwałe efekty. Prowadzenie edukacji społeczno - finansowej dla tej grupy odbiorców wypełni lukę w procesie ich przygotowania do samodzielnego życia.

W ramach I etapu projektu zdefiniowano główne obszary problemowe:

1) Dzieci z rodzin dysfunkcyjnych oraz wychowankowie placówek opiekuńczo-wychowawczych mają problemy z racjonalnym planowaniem wydatków i gospodarowaniem pieniędzmi.

2) Pracownicy pomocy społecznej, w tym opiekunowie odpowiedzialni za wsparcie w procesie usamodzielniania, nie są dostatecznie przygotowani w zakresie edukacji społeczno- finansowej.

¹ Komisja Europejska nawiązuje do edukacji finansowej w komunikacie z dnia 18 grudnia 2007r [Communication from the Commission: Financial Education, Brussels, 18.12.2007, COM(2007) 808 final]. Bardzo istotne są bowiem działania edukacyjne skierowane do gospodarstw domowych osób o niskich dochodach w celu uniknięcia ich wykluczenia finansowego i bankructw. Edukacja finansowa jest bowiem niezbędna do propagowania idei autonomii finansowej ludzi i zapobiega nadmiernemu zadłużeniu obywateli. Według OECD edukacja finansowa powinna koncentrować się na szczególnie istotnych aspektach finansów osobistych, takich jak podstawowe formy oszczędności, zadłużenie, ubezpieczenie, emerytura [OECD, *The importance of Financial Education*, "Policy Brief" July 2006, s. 3]. Szerzej na ten temat: M. Iwanicz-Drozdowska, *Edukacja i świadomość finansowa. Doświadczenia i perspektywy*, Oficyna Wydawnicza Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, Warszawa 2011.

² „Stan wiedzy Polaków” Raport Fundacji Kronenberga przy Citi Handlowy, Dom Badawczy Maison, Warszawa, wrzesień 2009.

³ *Uczenie dzieci odpowiedzialności finansowej. Różne kraje, różne podejścia*, <http://wiadomosci.wp.pl/kat,37972,title,Uczenie-dzieci-odpowiedzialnosci-finansowej-rozne-kraje-rozne-podejscia,wid,8937724,wiadomosc.html?icaid=1cb7c>, 15 lipca 2011r.

3) W systemie pomocy społecznej nie ma destynowanych dla niego narzędzi wczesnej interwencji łączących edukację społeczną z edukacją finansową.

W celu ustalenia przyczyn, konsekwencji i skali występowania powyższych problemów w powiecie białogardzkim na tle sytuacji w województwie zachodniopomorskim, przeprowadzono szereg badań i analiz⁴, których wyniki ujęto w opracowaniach: 1) *System instytucjonalnego wsparcia opieki nad dzieckiem oraz narzędzia stosowane w procesie usamodzielniania wychowanków instytucji opiekuńczo-wychowawczych na terenie województwa zachodniopomorskiego ze szczególnym uwzględnieniem powiatu białogardzkiego*; 2) *Raport z badań empirycznych*; 3) *Diagnoza potrzeb i możliwości wdrożenia edukacji społeczno – finansowej w systemie pomocy społecznej - na przykładzie powiatu białogardzkiego. Raport podsumowujący*. W ramach badań: przeprowadzono dogłębną analizę istniejącego stanu infrastruktury instytucjonalnej pomocy społecznej w województwie zachodniopomorskim, ze szczególnym uwzględnieniem powiatu białogardzkiego, nakierowanej na wsparcie dzieci i młodzieży w procesie usamodzielniania, rozpoznano wiedzę, postawy oraz potrzeby dzieci i młodzieży powiatu białogardzkiego (odbiorców), poznano oczekiwania, pomysły oraz opinie pracowników systemu pomocy społecznej (użytkowników), określono szanse i zagrożenia edukacji społeczno-finansowej w powiecie białogardzkim w świetle opinii władz samorządowych.

Powiat białogardzki został wybrany do realizacji projektu ze względu na kumulację problemów społeczno-gospodarczych. Przeprowadzone analizy potwierdziły, że problemy występujące w powiecie białogardzkim dotyczą w mniejszym lub większym stopniu pozostałe powiaty województwa zachodniopomorskiego. Stopa bezrobocia w XII 2010 r. wyniosła 29,4% (1 miejsce w województwie, 6 w kraju). Przekłada się to na odsetek beneficjentów pomocy społecznej (23,2%)⁵. Średnio w województwie 16,1% dzieci korzysta z darmowych posiłków, zaś w pow. białogardzkim średnia ta wynosi 18% (dane z Programu Dożywiania). Z badań Obserwatorium Integracji Społecznej ROPS „UBÓSTWO. Analiza przestrzenna problemu” (Szczecin 2010) opisujących enklawy biedy, wyłania się obraz ubóstwa, jako trwałego elementu życia kilku pokoleń w rodzinie na omawianym obszarze. W pow. białogardzkim najbardziej narażone na ubóstwo i zagrożone wykluczeniem społecznym są dzieci i młodzież. Poniżej granicy relatywnego ubóstwa żyje 22% dzieci, w tym w rodzinach wielodzietnych 34% oraz wśród samotnych rodziców z dziećmi na utrzymaniu - 30%. Sytuacje te pociągają za sobą świadczenia systemu pomocy społecznej. W ramach zadań zleconych gminom w 2009 roku udzielono świadczeń 12472 osobom (6,3% w skali kraju) na kwotę 42 229 396 zł (6,1% w skali kraju), natomiast w ramach zadań własnych gmin udzielono świadczeń 103103 (5,3% w skali kraju) osobom na kwotę 130 756 052 zł (5,9% w skali kraju). Badania wykazały, iż w 2009 r. w różnego typu placówkach opiekuńczo-wychowawczych woj. zachodniopomorskiego przebywało ogółem 1193 osoby, natomiast w powiecie białogardzkim 119 osób (ok. 10% ogółu)⁶. Należy podkreślić, że dotyczy to tylko dwóch typów placówek, spośród czterech funkcjonujących w województwie, co przy 21 powiatach (obejmujących również powiaty grodzkie – Szczecin i Koszalin), świadczy o skali problemu, ale też dużych możliwościach testowania produktu innowacyjnego. Powiat białogardzki cechuje się jednym z najwyższych wskaźników wydatków na cele społeczne i pomoc rodzinie, co świadczy z jednej strony o potrzebach, a z drugiej o przykładaniu wagi do tego problemu przez samorządy. Pomoc ta obejmuje również środki na usamodzielnienie. Pomimo tych starań, sytuacja finansowa gospodarstw domowych należy do najgorszych w województwie. Rosnąca liczba osób korzystających z pomocy społecznej, w tym posiadających dzieci, grozi pogłębianiem dziedziczenia wyuczonej bezradności. Dzieci z rodzin będących w kryzysie wyposażone są w niski kapitał materialny, emocjonalny, społeczny i edukacyjny. Przyzwyczajają się do życia w błędnym kole biedy, bezrobocia, ograniczeń i marginalizacji, a w dorosłym życiu wiele z nich kontynuuje styl bycia rodziców. Dzieci z tych rodzin, w tym trafiające do placówek opiekuńczo-wychowawczych, bez dodatkowego wsparcia stymulującego zmianę mentalną, nawet gdy otrzymają wsparcie finansowe, w większości wrócą do systemu pomocy społecznej. Pracownicy systemu pomocy społecznej stwierdzają, że gdyby ich klienci mieli wiedzę z zakresu zarządzania finansami osobistymi,

⁴ W ramach projektu przeprowadzono spotkania fokusowe w pięciu wydzielonych grupach użytkowników i odbiorców (łącznie 38 osób), dwa warsztaty międzynarodowe (łącznie 63 osoby) i trzy warsztaty partycypacyjne (łącznie 68 osób).

⁵ *System instytucjonalnego wsparcia opieki nad dzieckiem oraz narzędzia stosowane w procesie usamodzielniania wychowanków instytucji opiekuńczo-wychowawczych na terenie województwa zachodniopomorskiego ze szczególnym uwzględnieniem powiatu białogardzkiego – raport przygotowany w ramach I etapu projektu.*

⁶ *Diagnoza potrzeb i możliwości wdrożenia edukacji społeczno – finansowej w systemie pomocy społecznej - na przykładzie powiatu białogardzkiego. Raport podsumowujący – przygotowany w ramach I etapu projektu.*

mogliby sami przezwyciężyć swoją słabą sytuację materialną⁷. Obecnie proponowane formy pomocy społecznej nie aktywizują klientów systemu, a raczej uczą ich bierności, prowadzą do pogłębiania bezradności i trwania w miejscu. Brakuje w systemie narzędzi do zmiany myślenia klientów. Nie prowadzi się edukacji społeczno-ekonomicznej jako narzędzia wczesnej interwencji społecznej pozwalającej na działania zapobiegawcze, skierowane do dzieci i młodych ludzi – zanim wejdą w okres usamodzielnienia – przełamujące schematy myślowe i negatywne postawy społeczne. Brakuje również połączenia edukacji finansowej z edukacją społeczną. Badania fokusowe przeprowadzone w ramach projektu pokazały, że dzieci i młodzież w procesie usamodzielniania mają problem w ustaleniu, jakie miejsce w hierarchii wartości zajmuje pieniądź. Nie posiadają wystarczającej wiedzy na temat zarządzania finansami, zasad oszczędzania, funkcji pieniądza, znaczenia banków, tworzenia budżetu domowego czy gospodarowania budżetem domowym, co „skazuje” je na wykluczenie społeczne i powielanie wzorów środowisk, w których przyszło im żyć do tej pory⁸. Problem dotyczy zarówno systemu, jak i kompetencji pracowników pomocy społecznej. Uczestnicy warsztatów partycypacyjnych stwierdzili, że system nie dysponuje obecnie narzędziem do prowadzenia edukacji społeczno-finansowej, zwłaszcza mającej charakter profilaktyczny, możliwy do zastosowania na wczesnym poziomie interwencji. W procesie badawczym przeanalizowano proces usamodzielniania. Problemy pojawiają się już na etapie przygotowywania planu usamodzielniania. System wymaga od podopiecznych projektowania działań, ale bez dostarczenia wiedzy i umiejętności racjonalnego podejścia do samego procesu planowania. Jest to trudne z powodu braku wzorców właściwego planowania oraz braku wcześniejszego przygotowania. W ocenie pracowników systemu pomocy społecznej wprowadzenie edukacji finansowej jest konieczne, ale sami odczuwają brak kwalifikacji do pracy warsztatowej z młodymi ludźmi. Ich zdaniem powinna być ona prowadzona również w placówkach oświatowych, świetlicach środowiskowych, domach kultury, aby jak najwcześniej obejmować nią dzieci i młodzież. Z przeprowadzonych w ramach projektu wywiadów w OPS-ach wynika, że niektóre Ośrodki wprowadzają edukację finansową dla dorosłych w ramach projektów systemowych, ale do prowadzenia wynajmują zewnętrznych wykonawców, gdyż sami nie są do tego przygotowani. Oprócz braku narzędzi w dyspozycji instytucji, brakuje również odpowiednio przygotowanych osób w samym systemie pomocy społecznej. Stwierdzono, że jedną z profesji kwalifikującą się do jej prowadzenia może być w przyszłości asystent rodziny. Przeprowadzone wywiady zogniskowane w samorządach potwierdziły te potrzeby, gdyż respondenci zdecydowanie wypowiedzieli się za potrzebą wprowadzenia edukacji społeczno-finansowej, widząc nawet konieczność szerszego jej zastosowania. W województwie zachodniopomorskim w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej zatrudnionych jest 6584 osób (5% w skali kraju), w tym w służbach wojewody realizujących zadania z zakresu pomocy społecznej 16 osób. W ROPS zatrudnione są 34 osoby, w powiatowych centrach pomocy rodzinie - 251 osób⁹. Uczestniczący w warsztatach partycypacyjnych przedstawiciele urzędów marszałkowskiego i wojewódzkiego stwierdzili, że problem braku prostych narzędzi edukacji społeczno-finansowej, braku przygotowania do prowadzenia edukacji społeczno-finansowej, konieczności racjonalizacji i indywidualizacji programu usamodzielniania ma charakter powszechny i dotyczy całego województwa, a nawet kraju.

W konsekwencji istniejącego systemu pracownicy systemu pomocy społecznej, ani innych podmiotów pracujących z dziećmi i młodzieżą zagrożoną wykluczeniem społecznym, nie prowadzą edukacji społeczno-ekonomicznej co powoduje, że brakuje działań zmieniających postawy oraz nastawienie dzieci i młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym. Ponieważ nie stanowi ona rekomendowanego narzędzia interwencji społecznej – nie jest stosowana powszechnie.

Wnioski:

- ⇒ Zdefiniowane problemy i badania wskazują na silną potrzebę stworzenia innowacyjnego narzędzia funkcjonującego w obrębie pomocy społecznej, skierowanego do osób objętych wsparciem systemu pomocy społecznej, służącemu edukacji społeczno-finansowej i wpisanie go w zestaw narzędzi pomocy społecznej.

⁷ Raport z badań empirycznych – przygotowany w ramach I etapu projektu.

⁸ *Ibidem*.

⁹ System instytucjonalnego wsparcia opieki nad dzieckiem oraz narzędzia stosowane w procesie usamodzielniania wychowanków instytucji opiekuńczo-wychowawczych na terenie województwa zachodniopomorskiego ze szczególnym uwzględnieniem powiatu białogardzkiego – raport przygotowany w ramach I etapu projektu.

- ⇒ Wychowankowie placówek opiekuńczo-wychowawczych potrzebują wiedzy społeczno-ekonomicznej do planowania przyszłości. Zasadnym jest więc dopełnienie systemu przeciwdziałającego wykluczeniu młodych osób funkcjonujących w zasięgu pomocy społecznej – poprzez skierowanie do nich dedykowanych szkoleń z zakresu edukacji społeczno-finansowej.
- ⇒ Wśród osób zagrożonych wykluczeniem społecznym są dzieci klientów pomocy społecznej, jak również usamodzielnieni wychowankowie systemu opieki zastępczej, którzy powinni otrzymać takie kompetencje, zanim wejdą w proces usamodzielniania.
- ⇒ Pracownicy systemu pomocy społecznej, a także asystenci rodziny powinni mieć wiedzę z zakresu edukacji społeczno-finansowej.

II. Cel wprowadzenia innowacji

1. Cele, wskaźniki ich osiągnięcia i źródła weryfikacji

Cel główny: Do końca 2013 roku podniesienie poziomu innowacyjności działań instytucji systemu pomocy i integracji społecznej z terenu powiatu białogardzkiego poprzez rozszerzenie oferty min. 20 podmiotów działających na rzecz integracji społecznej oraz wdrożenie nowego modelu działań dla przeciwdziałania wykluczenia społecznego dzieci i młodzieży.

Miara sukcesu: wdrożony nowy model działań instytucji systemu pomocy i integracji społecznej na poziomie powiatu (PCPR) oparty o rozszerzenie oferty o aktywne działania edukacyjne prowadzone na bazie wypracowanych w projekcie narzędzi dydaktycznych w minimum 20 podmiotach zajmujących się dziećmi i młodzieżą w procesie, który zakończy się usamodzielnieniem wychowanków z terenu województwa zachodniopomorskiego.

Wskaźnik: liczba instytucji, które wdrożą nowy model działań oraz wydelegują swoich pracowników do przeszkolenia z zakresu stosowania wypracowanych w projekcie narzędzi edukacyjnych (wszyscy przeszkoleni pracownicy tych instytucji otrzymają komplet materiałów dydaktycznych niezbędnych do prowadzenia zajęć z problematyki społeczno-finansowej).

Pomiar: porozumienia zawarte z poszczególnymi instytucjami; zgłoszenia osób wydelegowanych na szkolenia z wyznaczonych podmiotów; podpisane protokoły odbioru narzędzi edukacyjnych; sprawozdania z kolejnych etapów wdrażania nowego modelu działań oraz zastosowania narzędzi edukacyjnych.

Termin pomiaru: bieżący monitoring postępów prowadzony w przedziałach kwartalnych, weryfikacja ostateczna – grudzień 2013r.

Odpowiedzialność: kierownik projektu, spec. ds. ewaluacji produktu, spec. ds. monitoringu i sprawozdawczości.

Cel szczegółowy 1: W czasie trwania projektu dostosowanie 2 międzynarodowych zestawów edukacyjnych do potrzeb zachodniopomorskich instytucji pomocy społecznej, z wykorzystaniem doświadczeń międzynarodowych.

Miara sukcesu: wypracowanie kompleksowego narzędzia dydaktycznego do prowadzenia edukacji społeczno-finansowej w placówkach, których działalność ma doprowadzić do usamodzielnienia wychowanków, opartego o dwa moduły/zestawy edukacyjne: MODUŁ 1 - Zestaw edukacyjny skierowany do dzieci i młodzieży 6-15 lat (oparty o międzynarodowe standardy sieci Aflatoun); MODUŁ 2 - Zestaw edukacyjny do osób dorosłych 16-25 lat (oparty o międzynarodowe materiały Microfinance Centre).

Wskaźnik: dwumodułowe narzędzie edukacji społeczno-finansowej.

Pomiar: protokół odbioru pakietów edukacyjnych z drukarni; pisemne opinie o produkcie od niezależnych ekspertów i Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej.

Termin pomiaru: grudzień 2012r. (przed rozpoczęciem etapu upowszechnienia).

Odpowiedzialność: kierownik projektu, spec. ds. ewaluacji produktu.

Cel szczegółowy 2: Przygotowanie 90 pracowników podmiotów działających na rzecz integracji społecznej z obszaru powiatu białogardzkiego do prowadzenia wsparcia społeczno-finansowego, w tym dla dzieci i młodzieży.

Miara sukcesu: przeszkolenie 90 pracowników podmiotów działających na rzecz integracji społecznej na terenie powiatu białogardzkiego w zakresie korzystania z kompleksowego narzędzia edukacji społeczno-finansowej.

Wskaźnik: min. 85% z przeszkolonych osób nabędzie/podniesie umiejętności w zakresie: prowadzenia zajęć edukacyjnych w obszarze społeczno-finansowym dla dzieci, młodzieży oraz dorosłych, prowadzenia zajęć grupowych, nowego sposobu rozwiązywania problemów psychospołecznych i finansowych osób usamodzielnianych.

Pomiar: listy obecności użytkowników na szkoleniach, listy obecności odbiorców na szkoleniach testujących, raporty z procesu testowania narzędzia, lista wydanych zaświadczeń o uczestnictwie w szkoleniu z zakresu edukacji społeczno-finansowej, ankiety, wywiady indywidualne i spotkania w grupach fokusowych.

Termin pomiaru: bieżący monitoring postępów prowadzony w przedziałach kwartalnych, weryfikacja ostateczna - grudzień 2012r. (przed rozpoczęciem etapu upowszechnienia).

Odpowiedzialność: koordynator działań partnera, spec. ds. rekrutacji i współpracy z użytkownikami, spec. ds. ewaluacji produktu.

Cel szczegółowy 3: Udzielenie kompleksowego wsparcia społeczno-ekonomicznego dla 194 osób w wieku 16-25 lat zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym 49 kobiet i 25 mężczyzn opuszczających rodziny zastępcze, placówki opiekuńczo-wychowawcze oraz inne, o których mowa w art. 88 ustawy o pomocy społecznej.

Miara sukcesu: w procesie testowania przeszkoleni edukatorzy udzielą wsparcia społeczno-ekonomicznego o charakterze edukacyjnym 194 osobom w wieku 16-25 lat, w tym 74 wychowankom, przygotowując ich do procesu usamodzielniania.

Wskaźnik: min. 85% z odbiorców podniesie swoje umiejętności w zakresie zarządzania budżetem domowym, racjonalnego wydatkowania środków finansowych, planowania wydatków i rozpoznawania zagrożeń finansowych, aktywnego poszukiwania oszczędności i dodatkowych źródeł dochodu, identyfikacji złych nawyków finansowych, przewidywania cyklu życia rodziny, rozpoznawania nierówności płci.

Pomiar: listy obecności na zajęciach, raporty prowadzących zajęcia podczas procesu testowania narzędzia, lista wydanych zaświadczeń o uczestnictwie w zajęciach z zakresu edukacji społeczno-finansowej, ankiety ewaluacyjne, wywiady indywidualne i spotkania w grupach fokusowych.

Termin pomiaru: bieżący monitoring postępów prowadzony w przedziałach kwartalnych, weryfikacja ostateczna - grudzień 2012r. (przed rozpoczęciem etapu upowszechnienia).

Odpowiedzialność: koordynator działań partnera, spec. ds. rekrutacji i współpracy z odbiorcami, spec. ds. ewaluacji produktu.

Cel szczegółowy 4: Upowszechnienie wypracowanych narzędzi i wprowadzenie nowego modelu działań w głównym nurcie polityki społecznej województwa zachodniopomorskiego.

Miara sukcesu: rozpoznawalność produktu finalnego oraz pakietów edukacji społeczno-finansowej przez władze samorządowe i wojewódzkie oraz przedstawienie pisemnej opinii wydanej przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, rekomendujący produkt finalny jako przydatne narzędzie do pracy socjalnej. W ramach mainstreamingu horyzontalnego przeprowadzone zostaną 2 szkolenia, w ramach których przygotowanych zostanie 36 edukatorów z terenu województwa zachodniopomorskiego.

Wskaźnik: organizacja 20 seminariów informacyjnych w każdym powiecie województwa zachodniopomorskiego; liczba podmiotów otrzymujących biuletyn informacyjny (dystrybuowany co kwartał); liczba instytucji, które wydelegują swoich pracowników do kursu trenerskiego; przygotowanie min. 36 edukatorów mogących wdrażać produkt finalny na poziomie kolejnych powiatów.

Pomiar: porozumienia zawarte z poszczególnymi instytucjami; zgłoszenia osób wydelegowanych z wyznaczonych instytucji; lista obecności na szkoleniach; lista wydanych certyfikatów; podpisane protokoły odbioru narzędzi edukacyjnych; sprawozdania z seminariów; listy dystrybucyjne biuletynów; pisemne rekomendacje z ROPS.

Termin pomiaru: bieżący monitoring postępów prowadzony w przedziałach kwartalnych, weryfikacja ostateczna - grudzień 2013r.

Odpowiedzialność: spec. ds. upowszechniania produktu, spec. ds. ewaluacji produktu, kierownik projektu.

2. Pożądany stan docelowy po wprowadzeniu innowacji

Po wprowadzeniu innowacji system pomocy społecznej zostanie poszerzony o nową ofertę skutecznej interwencji socjalnej. Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie uzyskają edukatorów, bazujących na standaryzowanych narzędziach wsparcia dydaktycznego w obszarze społeczno-finansowym. Edukatorzy (między innymi: asystenci rodziny i opiekunowie wychowanków w procesie usamodzielniania) uzyskają dodatkowe kwalifikacje oraz nowe narzędzia edukacyjne służące skuteczniejszej pomocy klientom. Opiekunowie procesu usamodzielniania będą mogli lepiej wspomagać i kontrolować proces usamodzielniania wychowanków – przygotowując ich do samodzielności poprzez udzielanie niezbędnego wsparcia edukacyjnego, począwszy od 6 roku życia, stopniowo dając im umiejętności wpływania na własny rozwój oraz pozwalając na zdobywanie podstawowych umiejętności życiowych. Wychowankowie placówek opiekuńczo-wychowawczych uzyskają wiedzę i kompetencje pozwalające lepiej rozumieć mechanizmy społeczno-ekonomiczne oraz skuteczniej planować swoją przyszłość, bazując na świadomym zarządzaniu samorozwojem i finansami osobistymi. Wprowadzenie narzędzia pomoże systemowi pomocy społecznej efektywniej zarządzać środkami publicznymi, wspierając swoich klientów w dokonywaniu zmian w codziennym funkcjonowaniu oraz umożliwi „wyjście z błędnego koła” pomocy społecznej. Model ten oparty jest na niskich kosztach replikowania, gdyż edukatorzy będą stanowili zaplecze szkoleniowe do wprowadzania edukacji społeczno-finansowej w poszczególnych podmiotach zajmujących się dziećmi i młodzieżą w procesie, który zakończy się usamodzielnieniem wychowanka z terenu województwa zachodniopomorskiego.

III. Opis innowacji, w tym produktu finalnego

1. Na czym polega innowacja

Innowacyjność proponowanego podejścia polega na bezpośrednim dotarciu z nowymi formami usług dla grupy docelowej, która do tej pory nie była objęta tego typu działaniami. Projekt odpowiada na oczekiwania odbiorców związanych ze wsparciem społeczno-ekonomicznym, a także na potrzeby, które wcześniej nie były zaspokajane. Innowacja oparta jest na wypracowaniu nowatorskich metod działania podmiotów lokalnej polityki społecznej, będących użytkownikami opracowanego narzędzia edukacyjnego. Nowy model działań zakłada odejście pracownika socjalnego od pracy czysto administracyjnej, dając mu wystandaryzowane narzędzia oraz wsparcie dla pracy środowiskowej. Instytucje systemu pomocy społecznej zaangażowane w proces integracji społecznej dzieci i młodzieży (Pogotowie Rodzinne, Placówki Opiekuńczo-Wychowawcze, placówki typu rodzinnego, Ośrodki Pomocy Społecznej oraz placówki edukacyjne i inne) będą wykorzystywały przygotowaną kadrę (edukatorów) w pracy socjalnej. Standaryzacja narzędzi umożliwi wymianę edukatorów pomiędzy poszczególnymi jednostkami. Model działania oparty będzie o wykorzystanie dopełniających się dwóch modułów edukacyjnych wdrażanych na etapach wsparcia dzieci (od 6 lat) zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz młodzieży i dorosłych (16-25 lat) w procesie usamodzielniania. Ponieważ produkt finalny będzie zgodny z prawodawstwem krajowym, to przy niewielkich nakładach finansowych jest możliwy do replikowania w pozostałych powiatach na terenie kraju.

2. Komu służy innowacja, grupy docelowe

Użytkownikami produktu finalnego, którzy mogą go stosować w swojej pracy z rodzinami dysfunkcyjnymi, rodzinami w kryzysie, wychowankami placówek opiekuńczo-wychowawczych, czy trudną

młodzieżą, będą następujące grupy pracowników pomocy społecznej lub instytucji pracujących z rodzinami w kryzysie: pracownicy socjalni Ośrodków Pomocy Społecznej (w tym PCPR), wychowawcy w placówkach opiekuńczo-wychowawczych (Ośrodki Wsparcia Rodziny, Rodzinne Domy Dziecka, Rodziny Zastępcze, Wioski SOS, Ośrodki Wychowawczo-Resocjalizacyjne, Ochotnicze Hufce Pracy), asystenci rodziny (wprowadzeni ustawą o pieczy zastępczej, zatrudnionymi przez JST, współpracującymi z OPS-ami), pedagodzy i wychowawcy w szkołach. Wszyscy oni pracują z osobami potrzebującymi edukacji społeczno-finansowej i będą mogli stosować produkt finalny w praktyce. Dotychczas nie mieli takich możliwości z powodu braku narzędzi oraz przygotowania.

Odbiorcami produktu finalnego będą m.in.: wychowankowie placówek opiekuńczo-wychowawczych, w tym młodzież będąca w procesie usamodzielniania, dzieci i młodzież żyjąca w rodzinach dysfunkcyjnych, rodziny dysfunkcyjne z dziećmi, z którymi będzie pracował asystent rodziny, młodzież w Ochotniczych Hufcach Pracy, dzieci objęte pracą wychowawczo-pedagogiczną. W testowaniu uczestniczyć będą również dzieci poniżej 15 roku życia, dla których rozpoczęta edukacja społeczno-finansowa będzie stanowiła podstawowe narzędzie wczesnej interwencji socjalnej przygotowujące do „świadomego” procesu usamodzielniania.

3. Warunki niezbędne, żeby innowacja „zadziałała”

- Wystarczająca grupa trenerów na terenie powiatu we wszystkich placówkach opiekuńczo-wychowawczych i pomocy społecznej. Na etapie testowania zaplanowano przeszkolenie 90 osób z różnych instytucji. Zapewnieni to odpowiednią grupę osób, które będą rozumiały i potrafiły posługiwać się narzędziem w prowadzeniu edukacji społeczno-finansowej.
- Sposób prowadzenia zajęć musi być na tyle atrakcyjny, żeby zainteresować potencjalnych odbiorców. Warunki te spełnia przygotowane narzędzie edukacji społeczno-finansowej, gdyż zajęcia będą prowadzone metodami aktywnymi, warsztatowymi. W odczuciu projektodawców, przedstawicieli użytkowników i odbiorców biorących udział w warsztatach partycypacyjnych sposób wprowadzenia narzędzia jest prosty i atrakcyjny, a narzędzie odpowiada na realne potrzeby.
- Szybkie, skuteczne i szerokie zadziałanie innowacji w grupie użytkowników, w tym asystentów rodziny, uwarunkowane jest zarekomendowaniem wypracowanego modelu działań i narzędzi edukacyjnych przez instytucje zarządzające pomocą społeczną w województwie.
- Warunkiem zadziałania innowacji w województwie, na etapie mainstreamingu będzie przychylność władz samorządowych oraz podległych im instytucji opieki społecznej oraz wsparcie instytucji zarządzających pomocą społeczną na szczeblu wojewódzkim.

4. Efekty zastosowania innowacji

Efektom zastosowania innowacji będzie poprawa skuteczności procesu usamodzielniania wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych i ich lepsze funkcjonowanie w życiu społecznym i gospodarczym, oraz poprawa skuteczności pracy socjalnej i wychowawczej, w tym także wsparcie pracy asystenta rodziny, który przy pomocy narzędzia edukacji społeczno-finansowej, będzie mógł pracować nad przerwaniem dziedziczenia wyuczonej bezradności w rodzinach dysfunkcyjnych – podejmując edukację społeczno-finansową zarówno z całymi rodzinami, jak i osobno z dziećmi i dorosłymi.

5. Elementy składające się na innowację, w tym produkt finalny

Innowacja projektu polega na pionierskim zastosowaniu nowoczesnych narzędzi integracji społecznej. Wypracowany model oparty o narzędzie edukacyjne odpowiada na problemy systemu pomocy społecznej, dając nowatorski zestaw instrumentów wczesnej interwencji. Takie narzędzie, w założeniu projektodawców, pozwoli uzupełnić system wspierania beneficjentów pomocy społecznej, umożliwiając wczesną edukację społeczno-finansową tak, aby przygotować fundament edukacji finansowej dzieci i młodzieży, dający podstawy do samodzielnego życia w określonych uwarunkowaniach społeczno-gospodarczych. Takie zintegrowane podejście w systemie pomocy społecznej ma charakter innowacyjny w skali regionu i kraju.

Innowacją w projekcie „Wybierz przyszłość” jest:

- Wprowadzenie do systemu pomocy społecznej narzędzia edukacji społeczno-finansowej w obszarach, gdzie występuje wyraźny, potwierdzony badaniami deficyt wiedzy w zakresie zarządzania finansami, budżetem domowym, a także zachowań prospołecznych.
- Zastosowanie narzędzia edukacji społeczno-finansowej w placówkach opiekuńczo-wychowawczych wobec ich wychowanków przed procesem usamodzielniania (proces usamodzielniania jest poprzedzony edukacją społeczno-finansową).
- Zastosowanie narzędzi edukacji społeczno-finansowej w systemie pomocy społecznej przez Ośrodki Pomocy Społecznej pracujące z rodzinami dysfunkcyjnymi i włączenie go do nowo powstałego „organu wsparcia” – asystenta rodziny.
- Połączenie edukacji finansowej z aspektem społecznym. Zastosowanie projektowanych elementów edukacji społeczno-finansowej w prostej, przystępnej formie jest nowością w Polsce.

Produktem finalnym projektu jest model przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży. Model ten zawiera nowatorskie propozycje działań dla podmiotów lokalnej polityki społecznej. Obejmuje następujące elementy:

- przygotowanie metodyczne i merytoryczne pracowników systemu pomocy społecznej do prowadzenia zajęć z zakresu edukacji społeczno – finansowej (tzw. edukatorów),
- opracowanie wystandaryzowanego narzędzia wsparcia dla dorosłych klientów pomocy społecznej, w tym szczególnie objętych procesem usamodzielniania,
- opracowanie wystandaryzowanego narzędzia wsparcia dla dzieci i młodzieży, ze szczególnym uwzględnieniem młodzieży wykluczonej społecznie.

Podstawowym założeniem modelu jest wsparcie pracowników pomocy społecznej (tj. użytkowników produktu) w pracy środowiskowej poprzez dostarczenie im wystandaryzowanych narzędzi (tzw. pakietów edukacyjnych) do prowadzenia zajęć w ramach edukacji społeczno-finansowej. Oprócz tego, model obejmuje kompleksową pomoc doradczą, merytoryczną i metodyczną tej grupy osób pod kątem wykorzystania pakietów edukacyjnych w praktyce.

Narzędzia dydaktyczne do zajęć z zakresu edukacji społeczno-finansowej obejmują dwa pakiety edukacyjne, każdy z nich został skierowany do innej grupy docelowej (odbiorców produktu).

Pierwszy pakiet pn. „Kształtowanie umiejętności społecznych i finansowych u dzieci” jest adresowany do młodych osób w wieku 6-15 lat. Jego treści oparto o międzynarodowe materiały i doświadczenia sieci Aflatoun - ogólnoświatowej sieci edukacyjnej zrzeszającej ponad 85 krajów¹⁰. Pakiet zawiera także wiedzę, która jest specyficzna dla jego grupy docelowej, a więc młodych osób wykluczonych społecznie. Narzędzie zostało bowiem przystosowane do realiów w Polsce, odpowiada zatem na problemy i braki systemu pomocy społecznej, stając się nowatorskim instrumentem wczesnej interwencji. Pakiet edukacyjny dla dzieci i młodzieży składa się z 16 modułów pogrupowanych w 5 sekcjach tematycznych. Jego celem jest podwyższenie poziomu umiejętności społecznych i finansowych młodych ludzi, w tym przede wszystkim:

- uświadomienie im ich indywidualności i wyjątkowości oraz konieczności poszanowania innych osób,
- przygotowanie do bycia dobrym obywatelem poprzez zachęcanie do dbania o prawa swoje i innych, a także mobilizowanie do przestrzegania obowiązków,
- przekazanie wiedzy i budowanie świadomości w kontekście właściwego (optymalnego) wykorzystywania bogactw naturalnych i zasobów finansowych,
- rozwijanie umiejętności planowania i zarządzania zasobami (w tym finansowymi),
- pogłębianie wiedzy i umiejętności w zakresie projektowania i zarządzania przedsięwzięciami społecznymi i finansowymi,
- wpływanie na ich rozwój osobisty, uczenie odpowiedzialności, wytrwałości w dążeniu do celu, rozwijanie krytycznego myślenia i kreatywności.

¹⁰ Szerzej na ten temat: <http://aflatun.net/>.

Drugi pakiet edukacyjny, pn. „Wybierz przyszłość – podręcznik dla prowadzących warsztaty z edukacji finansowej” jest adresowany dla osób w wieku 16-25 lat. Narzędzie oparto o międzynarodowe materiały edukacyjne *Microfinance Opportunities* w ramach współpracy z Integra Romania – ponadnarodowym partnerem niniejszego projektu. Innowacja pakietu oparta jest na udoskonaleniu przetestowanych wcześniej materiałów na gruncie międzynarodowym na oraz stworzeniu jednolitego pakietu edukacyjnego dostosowanego do potrzeb polskiego systemu pomocy społecznej.

Pakiet edukacyjny składa się z siedmiu części – modułów. Zawierają one zestaw scenariuszy, gier symulacyjnych i ćwiczeń, które oparte są o aktywne formy kształcenia. Pakiet został tak zaprojektowany, aby można było z niego w łatwy sposób skorzystać. Podczas pierwszego spotkania, osoba prowadząca wraz z uczestnikami przygotowuje „typową rodzinę”, by na kolejnych zajęciach poznawać aspekty ekonomiczne jej funkcjonowania. W ten sposób, uczestnicy warsztatów, w oparciu o neutralny przykład, krok po kroku mają możliwość poznania reguł charakterystycznych dla wszystkich gospodarstw domowych. Co więcej, na bazie poznawanych sukcesywnie wiadomości oraz samodzielnie wykonywanych ćwiczeń, mają też okazję zastosować je w praktyce, planując swój budżet domowy.

Struktura obu pakietów jest spójna i przejrzysta, zakładająca procesowy charakter kształcenia uczestników szkoleń (krok po kroku). Wykorzystanie narzędzi w praktyce nie wymaga od trenerów wysokich kwalifikacji merytorycznych i metodycznych. Zawarte w materiałach scenariusze, gry i ćwiczenia opatrzone są instrukcjami i komentarzami, dzięki którym są łatwe do zastosowania. Wykorzystanie pakietów nie wymaga także szczególnego wsparcia technicznego zajęć, tj. projektora, komputera czy zaawansowanych plansz edukacyjnych. Praca uczestników zajęć oparta jest bowiem jedynie o najprostsze materiały biurowe.

IV. Plan działań w procesie testowania produktu finalnego

1. Dobór grup

Użytkownicy: 90 pracowników placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz podmiotów działających na rzecz pomocy, integracji społecznej i szkół (rekrutacja zamknięta, ze względu na specyfikę proponowanego projektu), w tym 23M i 67K (MOPS Białogard 14 osób; GOPS Białogard 5 osób; PCPR Białogard 7 osób; MGOPS Karlino 6 osób; GOPS Tychowo 5 osób; wychowawcy Ośrodka Wspierania Rodziny 18 osób; opiekunowie dzieci rodzin zastępczych 20 osób; współpracujący z PCPR pedagodzy i wychowawcy Wioski Dziecięcej SOS i szkolni min. 15 osób). Zgłoszenia dokonywane są przez delegujące podmioty na podstawie podpisanych porozumień następnie pracownicy podpiszą deklaracje uczestnictwa w szkoleniach. Jako podmioty integracji społecznej traktowane są również rodziny zastępcze.

Odbiorcy: 194 osoby w procesie usamodzielniania oraz młodzież w wieku 16-25 lata zagrożona wykluczeniem społecznym. Są to usamodzielniani wychowankowie rodzin zastępczych usamodzielniani wychowankowie placówek opiekuńczo-wychowawczych, młodzież w wieku 16-25 lat z terenu powiatu białogardzkiego zagrożona wykluczeniem społecznym – 120 osób, skierowana do projektu przez pedagogów i pracowników społecznych.

2. Przebieg testowania

Testowanie przeprowadzone zostanie w oparciu o następujące etapy:

- Przygotowanie szkoleń dla edukatorów, rekrutacja użytkowników oraz przeprowadzenie kursów z zakresu posługiwania się testowanymi narzędziami edukacyjnymi. 90 osób zostanie podzielonych na 18-osobowe grupy szkoleniowe (łącznie 5 grup * 10 dni szkoleniowych). Każda grupa będzie miała zorganizowane 5 dni szkoleniowych po 8 godzin lekcyjnych zajęć z modułu dla dzieci i młodzieży oraz 5 dni szkoleniowych po 8 godzin lekcyjnych z modułu dla dorosłych.
- Organizacja i przeprowadzenie zajęć dla odbiorców. Z uczestnikami szkoleń dla edukatorów podpisane będą umowy na realizację stworzonego programu edukacyjnego dla grupy 194 odbiorców (94 K, 100 M), w tym wszystkich wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych, którzy są w projekcie grupą strategiczną. Zajęcia będą odbywały w zróżnicowanych grupach od 4 do 20 osób na bazie modułów dla

dorosłych lub dzieci prowadzonych przez 1 lub 2 edukatorów. Testowanie będzie rozłożone w różnorodnych konfiguracjach liczby i długości spotkań użytkowników i odbiorców. Zapewnione zostaną ramy czasowe dla poszczególnych szkoleń, tj.: moduł dla dorosłych odbiorców obejmuje min. 20 godzin zajęć, a moduł dla dzieci i młodzieży obejmuje min. 36 godzin zajęć.

- Informacja zwrotna z testowanego narzędzia: informacja od użytkowników nt.: podręcznika, sposobu prowadzenia zajęć, reakcji uczestników wraz z propozycjami ewentualnych korekt materiałów. Spotkania fokusowe z użytkownikami i odbiorcami. Specjalista ds. ewaluacji produktu będzie cyklicznie zbierał informacje zwrotne na temat narzędzia oraz sposobu jego wykorzystania poprzez sprawozdania i wywiady indywidualne. Zebrane w procesie testowania uwagi, zarówno użytkowników, jak i odbiorców oraz opinia ewaluatora zostaną opracowane w formie zbiorczego raportu, na podstawie którego dokona się korekty narzędzia i metodologii oraz wprowadzi poprawki do produktu finalnego.

V. Sposób sprawdzenia, czy innowacja działa

Proces sprawdzania, czy innowacja działa opierał się będzie na **ewaluacji wewnętrznej, zewnętrznej** oraz **monitoringu**. Głównym celem prowadzonej ewaluacji będzie badanie jakości projektu i produktu, a w konsekwencji jego doskonalenie poprzez dostarczanie informacji służących zwiększeniu jego efektywności. Monitoring natomiast, przyczyni się do systematycznego zbierania i analizowania ilościowych i jakościowych informacji na temat projektu i produktu w aspekcie finansowym i rzeczowym. Razem procesy te zapewnią zgodność realizacji projektu z jego założeniami i celami oraz bieżącą kontrolę nakładów poniesionych na jego realizację.

Przyjęto, że prowadzona ewaluacja pozwoli ocenić, w jakim stopniu cele projektu odpowiadają zidentyfikowanym problemom w obszarze objętym projektem oraz realnym potrzebom użytkowników i odbiorców (kryterium trafności). Prowadzone badania posłużą ocenie stosunku poniesionych nakładów do uzyskanych produktów (kryterium efektywności), jak również stopnia osiągniętych celów przedsięwzięcia zdefiniowanych na etapie projektowania (kryterium skuteczności). Pozwolą również ocenić związek między celem projektu i celami ogólnymi, tj. stopień, w jakim korzyści odniesione przez użytkowników i odbiorców miały szerszy wpływ na większą liczbę osób (kryterium oddziaływania/wpływu). Dzięki prowadzonej ewaluacji możliwa będzie do uzyskania informacja czy rezultaty osiągnięte w ramach projektu (na poziomie formułowania celu) mogą trwać po zakończeniu finansowania zewnętrznego, a także czy możliwe jest długotrwałe utrzymanie wpływu projektu na procesy rozwoju systemu pomocy społecznej na poziomie powiatu, województwa czy kraju (kryterium trafności efektów). Tak dobrane kryteria wskażą miarodajne efekty zastosowania innowacji.

Ewaluacja projektu skoncentruje się na ocenie procesów zarządzania. Będzie służyła wykryciu i wyjaśnieniu barier we wdrażaniu projektu, poprawie zarządzania, usprawnieniu koordynacji projektu, współpracy z partnerami, podnoszeniu bieżącej jakości wypracowanego produktu oraz ewaluacji efektów w celu sprawdzenia, jakie są pierwsze wymierne skutki podjętych działań, badania będą służyły wyciąganiu wniosków i efektywnej realizacji każdego etapu projektu.

Celami szczegółowymi ewaluacji produktu będą: ocena produktu (Jak użytkownicy i odbiorcy oceniają produkt? Czy narzędzie jest użyteczne? Analiza SWOT produktu. Czy produkt jest trafny, tani, skuteczny, efektywny? Jak oceniana jest zawartość merytoryczna, graficzna, wielkość i forma?); ocena sposobu wdrażania produktu (Określenie modelu wdrażania produktu. Czy trafnie dobrano użytkowników i odbiorców produktu? Jakie występowały problemy i jak można im zaradzić? Z czego wynikały te problemy?) wpływ produktu na postawy wśród odbiorców (Czy prowadzona edukacja daje trwałe efekty? Jaki jest zasięg oddziaływania stosowanych narzędzi?); możliwości modyfikacji produktu po przeprowadzonym testowaniu; szanse na upowszechnienie produktu (Czy zaproponowany produkt jest możliwy do wdrożenia w innych miejscach? Jak efektywnie upowszechnić produkt? Jakie są zagrożenia?

Prowadzona w ramach projektu ewaluacja będzie miała charakter oceny wewnętrznej (prowadzonej zgodnie z przyjętymi założeniami przez zatrudnionego w ramach projektu specjalistę ds. ewaluacji produktu) oraz zewnętrznej (realizowanej przez podmiot ekspercki wyłoniony zgodnie z zasadą konkurencyjności).

Kluczowe pytania ewaluacji wewnętrznej dotyczyć będą: Oceny przebiegu realizacji projektu. Określenia, czy osiągnięto zakładane cele? Stopnia osiągniętych rezultatów. Przebiegu partnerstwa. Oceny dokonanej diagnozy. Analizy innowacji założonej w projekcie.

Ewaluacja zewnętrzna prowadzona będzie przez ewaluatora zewnętrznego. Zasady przeprowadzenia ewaluacji zewnętrznej:

1. Wykonawca zostanie wybrany w oparciu o zasadę konkurencyjności zgodnie z wytycznymi POKL.
2. Wykonawcy zostaną przedstawione cele i warunki prowadzenia ewaluacji oraz doprecyzowane konkretne pytania badawcze (ewaluacyjne). Ustalony zostanie czas realizacji badania, teren, oczekiwane rezultaty.
3. Określone zostaną warunki dotyczące wymaganego doświadczenia, potencjału instytucjonalnego i zespołu badawczego.
4. Po dokonaniu wyboru instytucji lub osoby i podpisaniu umowy wyznaczona zostanie osoba do kontaktu z zespołem prowadzącym ewaluację, w celu przekazywania niezbędnych dla prawidłowej ewaluacji informacji i monitorowania postępów badania. Dzięki temu wyniki będą bardziej dostosowane do oczekiwań.
5. Ustalone zostaną zasady raportowania wyników ewaluacji. Przy ustalaniu szczegółów badania określone zostaną terminy raportów częściowych i sposoby przekazywania informacji na temat osiągniętych rezultatów. Po przeprowadzeniu badań, wykonawca przedstawi raport. Decyzja w sprawie odbioru raportu będzie oparta o kryteria oceny jakości wykonania zadania ewaluacyjnego.

W ramach podstawowych kryteriów wyboru oferty znajdują się: wiedza w zakresie prowadzenia ewaluacji poświadczona dokumentem, doświadczenie w ewaluacji projektów (szczególnie projektów innowacyjnych) lub praca w zespole ewaluatorów projektów, doświadczenie we współpracy z instytucjami pomocy społecznej, cena.

Kluczowe pytania ewaluacji zewnętrznej dotyczyć będą: Określenia, na ile wdrażany produkt przyczynił się do zmiany postaw odbiorców wobec zarządzania budżetem domowym? Ustalenia, na ile wypracowany model działań przyczynił się do usprawnienia systemu pomocy społecznej w powiecie białogardzkim? Wskazania, czy wypracowany model działań jest lepszy, skuteczniejszy i bardziej efektywny niż stosowane dotychczas rozwiązania? Ustalenia poziomu rozpoznawalności projektu oraz stopnia jego oddziaływania. Określenie możliwości upowszechnienia testowanego produktu na szerszą skalę.

Na poziomie użytkowników, ocena testowania prowadzona będzie na podstawie:

- sprawozdań z każdego przeprowadzonego szkolenia dla użytkowników (narzędzie przygotowane przez ewaluatora wewnętrznego, które wypełniane będzie przez trenerów użytkowników, narzędzie posłuży zgromadzeniu opinii osób szkolących użytkowników na temat produktu);
- arkuszy oceny szkoleń i produktu (narzędzie przygotowane przez ewaluatora wewnętrznego, które wypełniane będzie przez edukowanych użytkowników, posłuży zgromadzeniu opinii użytkowników na temat produktu);
- sprawozdań z każdego przeprowadzonego szkolenia dla odbiorców (narzędzie przygotowane przez ewaluatora wewnętrznego, które wypełniane będzie przez użytkowników, którzy przeprowadzą szkolenia z odbiorcami, narzędzie posłuży zgromadzeniu opinii użytkowników na temat produktu, jego skuteczności, użyteczności i możliwości ulepszenia);
- pogłębionych wywiadów niestandardyzowanych indywidualnych z użytkownikami (wywiady prowadzone będą przez ewaluatora wewnętrznego i zewnętrznego);
- sprawozdań z warsztatów partycypacyjnych dla użytkowników (narzędzie przygotowane przez ewaluatora wewnętrznego, które wypełniane będzie przez ekspertów prowadzących warsztaty, narzędzie posłuży zgromadzeniu opinii ekspertów na temat produktu, jego skuteczności, użyteczności i możliwości ulepszenia).

Na poziomie odbiorców, ocena testowania prowadzona będzie na podstawie:

- pogłębionych wywiadów niestandardyzowanych indywidualnych z odbiorcami (wywiady prowadzone będą przez ewaluatora wewnętrznego i zewnętrznego, narzędzie posłuży zgromadzeniu opinii odbiorców na temat produktu, jego skuteczności, użyteczności i oceny skutków stosowania produktu);

- grupowych wywiadów fokusowych z odbiorcami (wywiady prowadzone będą przez ewaluatora wewnętrznego i zewnętrznego, narzędzie posłuży zgromadzeniu opinii odbiorców na temat produktu, jego skuteczności, użyteczności i oceny skutków stosowania produktu);
- arkuszy oceny szkoleń oraz produktu (narzędzie przygotowane przez ewaluatora wewnętrznego wypełniane będzie przez każdego odbiorcę produktu, posłuży zgromadzeniu opinii użytkowników na temat produktu).

Aby uzyskać dostęp do szerszych danych, zachować aktualność zebranych wyników i zapewnić efektywność ewaluacji, przeprowadzone zostaną indywidualne wywiady pogłębione (częściowo ustrukturyzowane) z użytkownikami, odbiorcami, zespołem zarządzającym, przedstawicielami władz, innymi interesariuszami. Będą prowadzone zgodnie z przygotowanym scenariuszem, dzięki temu umiejętnie wprowadzone będą kolejne tematy rozmowy, a odpowiednio ukierunkowane wypowiedzi respondentów, pomogą w ujawnianiu przekonań, opinii i postaw. Podczas wywiadów jakościowy pomiar opierał się będzie głównie na pytaniach otwartych, dających większą dowolność odpowiedzi osobie badanej. Osoba przeprowadzająca ewaluację będzie dysponowała zestawem zagadnień (pytań otwartych i półotwartych), będących podstawą dyskusji. Ewaluacja przeprowadzona będzie z zachowaniem optymalnego poziomu elastyczności, z dostosowaną do celu formą i kolejnością pytań o charakterze eksploracyjnym. Badania prowadzone będą przez osobę, która posiada umiejętność nawiązywania i podtrzymywania kontaktu, znajomość reguł budowania i zadawania pytań oraz strategii prowadzenia wywiadu (ewaluacja zewnętrzna i ewaluacja wewnętrzna).

Tak zgromadzone dane wzbogacone zostaną o wyniki obserwacji kontrolowanej prowadzonej przez ewaluatora zewnętrznego. Rejestracja wyników obserwacji oparta będzie na kwestionariuszu obserwacji, który w jasny sposób określi, co i w jaki sposób ma być rejestrowane.

Monitoring prowadzony będzie na dwóch poziomach: monitoring zarządzania projektem oraz monitoring fazy testowania produktu finalnego. Na każdym etapie projektu realizacja produktów i osiągnięcie rezultatów projektu będą monitorowane na bieżąco (w ujęciu miesięcznym i kwartalnym). Za te działania odpowiedzialny będzie specjalista ds. sprawozdawczości i monitoringu oraz kierownik projektu, którzy będą nadzorować i analizować postępy prac oraz zebrane w trakcie procesu informacje. Dzięki temu możliwe będzie szybkie reagowanie oraz znajdowanie rozwiązań w sytuacjach, kiedy zostaną zidentyfikowane zagrożenia. Dodatkowo, organizowane będą spotkania Zespołu Projektu, podczas których możliwa będzie wymiana spostrzeżeń dotyczących sposobu realizacji projektu oraz osiągnięcia zakładanych wyników. Efekty monitorowania będą kluczowym źródłem informacji dla bieżącej oceny i ewaluacji końcowej.

Elementy monitoringu zarządzania projektem:

Źródła danych: protokoły z posiedzeń Zespołu Projektu (miesięczne) i innych spotkań w ramach projektu; listy obecności ze spotkań, szkoleń; ankiety oceniające wypełniane przez uczestników spotkań, szkoleń; sprawozdania ze szkoleń, warsztatów; protokoły doradztwa psychologicznego; budżet projektu.

Zakres monitoringu: liczba osób na posiedzeniach Zespołu Projektu; terminowość prowadzonych posiedzeń; liczba osób uczestniczących w szkoleniach, warsztatach, doradztwie, seminariach (w tym liczba kobiet i mężczyzn); terminowość prowadzonych szkoleń, warsztatów, doradztwa, seminariów; zgodność realizacji planu finansowego z budżetem projektu; stopień zadowolenia użytkowników z otrzymanego wsparcia.

Elementy monitoringu fazy testowania produktu finalnego

Źródła danych: protokoły ze spotkań z użytkownikami; listy obecności ze szkoleń testujących; sprawozdania ze szkoleń testujących opracowane przez użytkowników zgodnie z przyjętym wzorem; ankiety oceniające wypełniane przez odbiorców; harmonogram szkoleń testujących; karty doradztwa / sprawozdania ze wsparcia psychologicznego; lista potwierdzająca otrzymanie wsparcia rzeczowego w ramach działań motywujących.

Zakres monitoringu: liczba osób na szkoleniach (w tym liczba kobiet i mężczyzn); czas trwania szkoleń; zgodność terminów szkoleń z harmonogramem; odpowiednie oznakowanie sal szkoleniowych; stopień zadowolenia odbiorców z otrzymanego wsparcia; stopień zadowolenia użytkowników z otrzymanego pakietu; liczba osób, która otrzyma wsparcie rzeczowe w ramach działań motywujących.

VI. Strategia upowszechniania

Celem działań upowszechniających jest zwiększenie wiedzy wśród potencjalnych użytkowników i odbiorców w zakresie zasadności zastosowania nowego modelu działań podmiotów integracji społecznej oraz korzyści z jego wdrożenia dla wszystkich interesariuszy projektu. Model oparty będzie o efektywne wykorzystanie innowacyjnych narzędzi edukacji społeczno-finansowej wraz z systemem ich wdrażania. Należy zaznaczyć, że planowane działania upowszechniające oraz wdrażające do głównego nurtu polityki są w stosunku do siebie komplementarne. Działania upowszechniające prowadzone są na każdym etapie realizacji projektu.

Do grup docelowych działań upowszechniających zaliczono: pracowników socjalnych Ośrodków Pomocy Społecznej (w tym PCPR), wychowawców w placówkach opiekuńczo-wychowawczych (Ośrodki Wsparcia Rodziny, Rodzinne Domy Dziecka, Rodziny Zastępcze, Wioski SOS, Ośrodki Wychowawczo-Resocjalizacyjne, Ochotnicze Hufce Pracy i inne analogiczne instytucje), asystentów rodziny (wprowadzeni ustawą o pieczy zastępczej, zatrudnionymi przez JST, współpracującymi z OPS-ami), pedagogów i wychowawców w szkołach, a także potencjalnych odbiorców projektu. W ramach I etapu realizacji projektu stworzono bazę teled adresową osób i instytucji, do których kierowane będą działania upowszechniające.

Narzędziami upowszechniania i sposobami ich wdrożenia będą:

- Biuletyn informacyjny wydawany kwartalnie w liczbie 1000 szt., kolportaż według listy dystrybucyjnej na terenie woj. zachodniopomorskiego. W biuletynie znajdują się artykuły tematyczne, opis etapów realizacji projektu, tworzenia, testowania oraz wdrażania produktu. Biuletyn w formie elektronicznej dostępny na stronie projektu www.wybiezprzyszosc.eu.
- Bezpośrednie spotkania informacyjne z przedstawicielami samorządów, osobami decyzyjnymi, kierownikami i dyrektorami instytucji pomocy społecznej, w celu zainteresowania projektem i promocji produktu.
- Udział przedstawicieli ROPS i Urzędu Wojewódzkiego w warsztatach partycypacyjnych dotyczących opracowania produktu.
- Wymiana doświadczeń i wypracowanie dobrych praktyk wdrażania edukacji społeczno-finansowej podczas międzynarodowych warsztatów partycypacyjnych z udziałem partnera zagranicznego – Stowarzyszenie Integra Romania oraz ogólnopolskich organizacji pozarządowych tworzące Partnerstwo na Rzecz Edukacji Finansowej (Fundacja Wspomagania Wsi, Fundacja Centrum Organizacji Pożyczkowych Microfinance Centre, Fundacja Edukacja dla Demokracji).
- Wizyta studyjna u partnera zagranicznego w celu porównania działań systemu polityki społecznej w Rumunii. Spotkanie z przedstawicielem Rady Miejskiej Oradea, wizyta robocza w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej oraz w Wiosce Dziecięcej. Spotkanie robocze z przewodniczącą UM do spraw Polityki Społecznej Oradea.
- Bieżące aktualizowanie strony internetowej projektu www.wybiezprzyszosc.eu, promocja i udostępnianie tworzonych materiałów, sprawozdania z przeprowadzanych działań projektowych.
- Uzyskanie statusu członka „Zachodniopomorskiego Forum Integracji Społecznej” powołanego przez Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego i Regionalny Ośrodek Pomocy Społecznej. Forum stanowi miejsce wymiany poglądów w zakresie innowacyjnych narzędzi i metod przeciwdziałania zjawisku wykluczenia społecznego oraz potencjału współpracy administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi.
- Film promocyjny na płytach DVD oraz druk i rozesłanie publikacji podsumowującej projekt w liczbie 5000 egzemplarzy, dystrybuowanej w systemie pomocy społecznej oraz w jednostkach samorządu terytorialnego. W publikacji znajdują się: opis wdrażania produktu, wyniki badań, artykuły tematyczne oraz wybrane elementy materiałów edukacyjnych.
- Seminaria informacyjne skierowane do Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie oraz ich partnerów realizowane w każdym z 20 powiatów województwa.

- Uzyskanie rekomendacji Regionalnego Ośrodka Pomocy Społecznej, Urzędu Marszałkowskiego, Urzędu Wojewódzkiego, Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej w zakresie opracowanego produktu.
- Seminarium konsultacyjne z udziałem przedstawicieli użytkowników i odbiorców oraz władz wojewódzkich. Podczas seminarium nastąpi prezentacja efektów, produktów oraz analiza możliwych zmian.
- Spotkania Sieci Tematycznej, konferencje.
- Płatne artykuły reklamowe oraz informowanie mediów o postępach i efektach projektu.

O sukcesie działań upowszechniających będzie świadczyło przedstawienie, zdefiniowanym powyżej interesariuszom, produktu finalnego oraz efektów realizacji projektu we wszystkich powiatach woj. zachodniopomorskiego.

VII. Strategia włączania do głównego nurtu polityki

Celem zabezpieczenia efektywności działań w zakresie upowszechnienia założeń projektu oraz narzędzi edukacyjnych i mechanizmów ich wdrażania w systemie pomocy społecznej zaplanowano szereg działań nakierowanych na włączenie produktu do głównego nurtu polityki. Będą one miały charakter **mainstreamingu horyzontalnego** i wertykalnego.

Za miarę sukcesu uznaje się rozpoznawalność produktu finalnego oraz pakietów edukacji społeczno-finansowej przez władze samorządowe i wojewódzkie oraz rekomendowanie produktu przez ROPS jako narzędzia pracy socjalnej.

W ramach **mainstreamingu horyzontalnego** planowane jest przeprowadzenie 2 szkoleń dla 36 edukatorów z terenu województwa zachodniopomorskiego. W celu zapewnienia utrzymania wysokich standardów produktu, osoby te będą wspierać proces wdrażania produktu finalnego w swoich powiatach. Transfer wiedzy i umiejętności do powiatów zainteresowanych wdrażaniem, wzmocniony będzie poprzez wsparcie doradcze prowadzone przez personel kluczowy.

W ramach **mainstreamingu wertykalnego** planowane są: spotkania z posłami, senatorami oraz władzami powiatów, wysłanie kompletu materiałów do zaopiniowania przez Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Rzecznika Praw Dziecka i Kancelarię Prezydenta RP oraz Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej. O sukcesie działań **mainstreamingowych** będzie świadczyło zarekomendowanie wypracowanego modelu działań i narzędzi edukacyjnych do wykorzystania w codziennej pracy socjalnej we wszystkich powiatach województwa zachodniopomorskiego.

Wnioskodawca w trakcie realizacji I etapu projektu uzyskał status członka Zachodniopomorskiego Forum Integracji Społecznej skupiającego instytucje pomocy społecznej, organizacje pozarządowe, środowisko ekspertów, parlamentarzystów szczebla wojewódzkiego i krajowego, co pozwoli zwiększyć skuteczność działań **mainstreamingowych** w zakresie wdrażania produktu do praktyki i polityki. Wnioskodawca, jako uczestnik ogólnopolskiego Partnerstwa na rzecz Edukacji Finansowej, będzie wzmocniał wdrażanie produktu na poziomie krajowym poprzez lobbowanie i konsultowanie propozycji uzupełnienia narzędzi pracy socjalnej wykorzystywanych przez instytucje oraz organizacje pozarządowe.

Standaryzacja wsparcia, uniwersalność modułów oraz dostępność narzędzi pozwoli wykorzystać zapisy ustawy o pomocy społecznej i efektywnie działać na rzecz aktywnej integracji przez podmioty systemu polityki społecznej. Produkt finalny będzie zgodny z prawodawstwem krajowym. Przy relatywnie niewielkich nakładach finansowych (przygotowanie pracowników socjalnych do stosowania opracowanej koncepcji produktu finalnego) model działań będzie możliwy do wdrożenia na poziomie kraju.

Tabela 1. Założenia mainstreamingu

Narzędzie włączania do głównego nurtu polityki	Do kogo skierowane?	Sposób wdrożenia
Poziom województwa i kraju		
<p>Mainstreaming wertykalny - Upowszechnienie wiedzy o produkcie i efektach jego stosowania oraz możliwości wdrożenia w praktyce pomocy społecznej w województwie zachodniopomorskim.</p>	<p>Przedstawiciele władz samorządowych (Urząd Marszałkowski, Urząd Wojewódzki), decydenci szczebla wojewódzkiego, w kompetencji których jest polityka społeczna, posłowie, MRR i MPiPS, instytucje pomocy społecznej, placówki opiekuńczo-wychowawcze, potencjalni użytkownicy (poprzez swoje instytucje), organizacje pozarządowe.</p> <p>Z punktu widzenia wdrażania produktu, jednostki organizacyjne przy Urzędzie Marszałkowskim odgrywają wiele ról i zadań, które są bardzo ważne z punktu widzenia, zarówno upowszechniania, jak i możliwości zwiększania szans na włączenie produktu w główny nurt polityki społecznej. Poprzez nadzór nad realizacją zadań placówek pomocy społecznej wdrażają zmiany m.in. wynikające z reform pomocy społecznej, zatwierdzają plany, koordynują realizację i analizują pracę merytoryczną oraz realizują programy systemowe.</p> <p>Działania obejmują konsultacje, zaznajomienie z produktem, wystąpienie z propozycją rekomendacji produktu oraz wsparcia procesu mainstreamingu wertykalnego i horyzontalnego.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Druk i rozesłanie publikacji podsumowującej. • Organizacja seminarium/konferencji podsumowującej. • Przygotowanie filmu na płytach DVD i rozesłanie do przedstawicieli grupy docelowej. • Spotkania z posłami i senatorami. • Seminarium konsultacyjne z udziałem władz wojewódzkich. • Przekazanie informacji o modelu do JST. • Aktywny udział w konferencjach i spotkaniach tematycznych. • Wysłanie kompletu materiałów do zaopiniowania przez ROPS, MPiPS, Rzecznika Praz Dziecka i Kancelarię Prezydenta RP.
Poziom powiatu		
<p>Upowszechnienie wiedzy o produkcie i efektach jego stosowania oraz możliwości wdrożenia w praktyce pomocy społecznej w każdym powiecie woj. zachodniopomorskiego, zachęcenie do mainstreamingu wertykalnego.</p>	<p>Przedstawiciele władz samorządowych, instytucje opieki społecznej, placówki opiekuńczo-wychowawcze, organizacje pozarządowe, potencjalni użytkownicy (poprzez swoje instytucje).</p> <p>Z punktu widzenia wdrażania projektu rzetelne informowanie o produkcie i budowanie dobrej marki produktu wzmocni przychylność odpowiednich wydziałów i komórek organizacyjnych odpowiedzialnych za pomoc społeczną w powiatach. Wesprze zaangażowanie w procesie wdrażania produktu, co jest bardzo ważne w nadawaniu odpowiednich priorytetów jego wdrażania.</p>	<p>Zorganizowanie i zaproszenie przedstawicieli na seminarium informacyjne zorganizowane w każdym z powiatów województwa, na którym zostaną zaprezentowane efekty zastosowania narzędzia, sposób realizacji edukacji społeczno-finansowej, plan wdrożenia w danym powiecie.</p> <p>Wsparcie procesu dystrybucji materiałów informacyjno-promocyjnych.</p>
Poziom gminy		
<p>Mainstreaming horyzontalny - przeszkolenie osób będących edukatorami wdrażającymi edukację społeczno-finansową w poszczególnych gminach województwa.</p>	<p>Jednostki Samorządu Terytorialnego.</p> <p>Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie, placówki opiekuńczo-wychowawcze, asystenci rodziny, osoby pracujące w innych instytucjach opieki społecznej.</p> <p>Z punktu widzenia wdrażania produktu, uzyskanie przychylności i zaangażowania pracowników MOPS, GOPS, OPS, PCPR oraz organizacji pozarządowych pracującymi z podopiecznymi na poziomie gminy pozwoli wdrażać produkt przy zachowaniu wysokiej jakości standardów i skuteczności przekazu w odniesieniu do odbiorców produktu.</p>	<p>Wsparcie Wnioskodawcy udzielone powiatom, które będą chciały wdrożyć innowację w ramach inicjatyw wewnętrznych na poziomie gmin.</p> <p>Wsparcie procesu dystrybucji materiałów informacyjno-promocyjnych.</p>

Źródło: opracowanie własne.

VIII. Kamienie milowe II etapu projektu

Tabela 2. Harmonogram zadań II etapu projektu

Lp.	Kamienie milowe II etapu projektu	Termin
1.	Szkolenia 90 edukatorów / użytkowników	Styczeń 2012 – Marzec 2012
2.	Rozpoczęcie testowania narzędzia	Kwiecień 2012
3.	Zakończenie testowania narzędzia	Grudzień 2012
4.	Opracowanie końcowej wersji narzędzia	Grudzień 2012
5.	Ewaluacja zewnętrzna narzędzia	Styczeń 2012 – Grudzień 2012
6.	Włączenie narzędzia do instrumentów integracji	Marzec 2013
7.	Przeprowadzenie seminariów w 20 powiatach	Kwiecień 2013 – Wrzesień 2013
8.	Przeprowadzenie szkoleń i zakończenie mainstreamingu	Maj 2013 – Październik 2013
9.	Konferencja podsumowująca	Listopad 2013
10.	Zakończenie i rozliczenie projektu	Grudzień 2013

Źródło: opracowanie własne.

IX. Analiza ryzyka

Przeprowadzona analiza ryzyka wskazuje na ogromne szanse pozytywnej realizacji projektu. W tym wypadku sukces oznacza wypracowanie użytecznego narzędzia, osiągnięcie pozytywnych rezultatów testowania, uzyskanie rekomendacji ROPS. Analiza ryzyka została przeprowadzona w trakcie warsztatów partycypacyjnych, które odbyły się w dniach 31.05.2011 – 02.06.2011. W warsztatach wzięli udział przedstawiciele instytucji związanych z pomocą społeczną na szczeblu wojewódzkim (Urząd Wojewódzki, Regionalny Ośrodek Pomocy Społecznej) oraz przedstawiciele użytkowników – reprezentujących lokalne instytucje pomocy społecznej (Ośrodki Pomocy Społecznej, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Wioska Dziecięca, Ośrodek Wspierania Rodziny, Powiatowy Dom Samopomocy, Zespół Szkół Specjalnych) oraz Urzędów Gmin.

Tabela 3. Ocena ryzyka realizacji projektu i sposoby przeciwdziałania

Lp.	Rodzaj ryzyka	Waga ryzyka 1-3	Prawdopodob. wystąpienia 1-3	Ocena ryzyka	Sposób przeciwdziałania
Poziom odbiorców projektu					
1.	Roszczeniowość odbiorców	3	2	6	Uwzględniając niniejsze ryzyko realizatorzy projektu włączą do pakietu edukacyjnego moduły tematyczne: <i>Zrozumienie i odkrywanie siebie, Moje prawa i obowiązki, Mój osobisty cel</i> . Moduły te pozwolą pracować z młodzieżą w taki sposób, by przekonać ją o tym, że to oni są kreatorami zmian w swoim życiu.
2.	Krótki okres realizacji projektu dla wskaźnikowania procesu zmiany w grupie testowanej	3	1	3	Cykl szkoleniowy obejmuje zajęcia z odbiorcami. Moduł dla dzieci to 18 spotkań po 2 godziny (łącznie 36 godzin) a moduł dla dorosłych to 5 spotkań po 4 godziny (łącznie 20 godzin). Produkt finalny, a szczególnie pakiety edukacyjne dla dorosłych i dzieci, zostały tak zaprojektowane, aby efekty pracy z nimi były szybko widoczne (zmiana postaw przy zarządzaniu własnym budżetem). Zatem obawy związane z wdrożeniem „nowości” będą niezwłocznie niwelowane, ze względu na szybki i widoczny efekt. Realizatorzy projektu dysponują doświadczeniami partnera zagranicznego (europejskie) z Holandii i Rumunii, potwierdzającymi szybkość zmian przy zastosowaniu narzędzi edukacji społeczno-finansowej (ewaluacja). Wypracowany model działań podmiotów integracji społecznej pozwoli skrócić długość procesu zmiany postaw.
3.	Wyuczona bezradność	2	2	4	Fakt „funkcjonowania” w systemie pomocy społecznej, korzystania z jego środków finansowych może faktycznie osłabiać ich motywację (bezradność, nie opłaca się oszczędzać). Tzw. wsparcie merytoryczne (poprzez aktywne warsztaty z zakresu edukacji społeczno-finansowej) spowoduje chęć wyrwania się z zakłętego koła pomocy społecznej. Opracowano materiały szkoleniowe, dzięki którym użytkownicy będą mogli pokazywać odbiorcom nowe perspektywy, uczyć innego myślenia, przedstawiać dobre praktyki. Aktywne ćwiczenia skoncentrowane będą na przełamywaniu stereotypu „nic się nie da zrobić”, wizualizacji efektów, wytyczaniu celów życiowych oraz na nauce planowania.
4.	Niechęć do udziału w edukacji formalnej	3	2	6	Przygotowane narzędzie stosowane będzie przy wykorzystaniu edukacji nieformalnej. Użytkownicy przygotowani zostaną do prowadzenia zajęć metodami aktywnymi, których założeniem będzie zaangażowanie osób uczących się w proces dydaktyczny. Odbiorca będzie uczył się poprzez praktyczne stawianie „twarzą w twarz” z problemem, planowanie, przygotowanie do bycia gotowym na podjęcie wyzwań i odnalezienie się w nowych okolicznościach. W procesie edukacyjnym nie będzie zależności uczeń-nauczyciel lecz trener-uczestnik. Ten dwustronny proces dostarczania sobie wiedzy, doświadczeń, motywacji czy umiejętności zapewni wyraźną interaktywność.
5.	Spadek liczby osób będących w procesie usamodzielniania	2	1	2	Niniejsze ryzyko, będące jednocześnie pozytywnym zjawiskiem, może zostać zniwelowane poprzez zaangażowanie innych osób w proces testowania produktu. W tym przypadku zwiększona zostanie liczba odbiorców o młodzież zagrożoną wykluczeniem społecznym.

Poziom użytkowników projektu					
1.	Niski poziom zaangażowania i motywacji pracowników systemu pomocy społecznej	3	2	6	<p>Produkt finalny będzie skierowany do możliwie szerokiej grupy osób reprezentujących zarówno środowisko pracowników socjalnych, jak i grupę osób pracujących w podmiotach zajmujących się szeroko pojętą pomocą np. asystenci rodziny, opiekunowie w rodzinach zastępczych. Niwelowanie ryzyka polegać będzie na informowaniu użytkowników o korzyściach z udziału w procesie testowania nowego modelu interwencji socjalnej, jakimi są:</p> <ul style="list-style-type: none"> • podniesienie kompetencji trenerskich (poprzez udział w szkoleniach oraz możliwość wykorzystania wiedzy w praktyce), • udział w prestiżowym przedsięwzięciu, • usprawnienie pracy socjalnej, • empowerment - wpływ pracowników na funkcjonowanie instytucji pomocy socjalnej, angażowanie się w podejmowanie decyzji, zwiększanie uprawnień pracowników.
2.	Mniejsza liczba instytucji pomocy społecznej w powiecie, które chcą się włączyć w proces testowania	3	1	3	Budowanie prestiżu projektu, podpisanie porozumień dotyczących udziału w zaplanowanych działaniach, delegowanie przedstawiciela użytkowników przez pracodawcę (rekrutacja zamknięta), informowanie pracodawców użytkowników o przebiegu i realizacji projektu.
3.	Brak ciągłości realizacji zadania przez tego samego edukatora	2	2	4	W procesie testowania zostanie przeszkolona grupa 90 użytkowników w oparciu o wystandaryzowane narzędzia. Przewiduje się szeroki system wsparcia, który zapewnia kompleksowe szkolenie metodologiczne, merytoryczne, konsultacje indywidualne i grupowe z metodykiem, spotkania grupowe z osobami wdrażającymi produkt (i dzielenie się doświadczeniami), rozbudowany system ewaluacji produktu finalnego. Szkolenia z odbiorcami będą miały charakter pracy zespołowej, tj. cykl szkoleniowy z odbiorcami będzie prowadzony przez dwóch użytkowników. Zapewniono system związania i motywacji edukatorów poprzez podpisanie z nimi umów na prowadzenie zajęć. Dopuszczalne jest również prowadzenie cyklu szkoleniowego z odbiorcami przez różnych użytkowników.
Poziom instytucji i władz					
1.	Brak zainteresowania innych instytucji w województwie do włączenia się proces testowania	2	2	4	Rzetelne i stałe informowania o projekcie oraz o korzyściach instytucji przystępujących do wspólnych działań w ramach projektu w biuletynie, na stronie internetowej, w artykułach sponsorowanych.
2.	Wysokie koszty wdrożenia i upowszechnienia produktu finalnego na poziomie województwa zach.	3	3	9	Promocja projektu, również poza środowiskiem, budowanie silnej marki projektu w świadomości władz zajmujących się polityką społeczną oraz czynników politycznych (Sejmik Województwa, Marszałek, Wojewoda, Wójtowie i Burmistrzowie, Rady Powiatów i Gmin). Opracowane narzędzie bazuje na minimalnych kosztach wdrożenia tj. nie wymaga inwestycji w infrastrukturę, sprzęt multimedialny oraz tworzenia dodatkowych etatów).
3.	Wycofanie się instytucji	3	1	3	Podpisanie porozumień z instytucjami. Podjęcie działań w celu przekonania władzy i instytucji o korzyściach wynikających z realizacji projektu. Rzetelne i stałe informowania o projekcie.

4.	Brak warunków do prowadzenia działań edukacyjnych	2	3	6	Sale szkoleniowe wraz ze sprzętem zostaną udostępnione użytkownikom przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Białogardzie. Narzędzie opracowane będzie w taki sposób, aby możliwe było jego zastosowanie wyłącznie z podstawowymi materiałami biurowymi (bez konieczności wykorzystywania specjalnie przygotowanych sal szkoleniowych i sprzętu multimedialnego).
5.	Brak zainteresowania władz ustawodawczych i wykonawczych szczebla centralnego	3	1	3	Stałe informowanie posłów, MPiPS o projekcie i efektach testowania, wskazanie kierunków (sposobów) wykorzystania narzędzia w polityce społecznej. Podkreślanie rangi produktu finalnego.
6.	Brak zainteresowania mediów promocją przedsięwzięcia	2	1	2	W celu zniwelowania niniejszego ryzyka zaplanowano druk i publikację biuletynu tematycznego (wydawanego kwartalnie w liczbie 1000 sztuk, przez 3 lata). Dodatkowo zaplanowano wydruk i dystrybucję publikacji podsumowującej (5000 szt.) oraz możliwość publikacji artykułów sponsorowanych (9 szt.).

Źródło: opracowanie własne.

X. Załącznik 1

Opis produktu finalnego projektu innowacyjnego testującego.

podpis wnioskodawcy

podpis partnera

